

AO 10 oktober 2012

Q&A verdeeld in 5 hoofdonderwerpen:

1. Bijen

Buiten reikwijdte verzoek

6. en volgende: aanvullende onderwerpen

Onderwerp 1

Bijen

- a) wetenschappelijke artikelen; relatie met neonicotinoïden**
- b) NL literatuuronderzoek**
- c) Monitoring en onderzoek**

a) wetenschappelijke artikelen, inhoudelijk

Herbeoordeling neonicotinoiden 2010/2011: hoe zat dat ook alweer?

- Het Ctgb heeft deze herbeoordeling uitgevoerd hierover medio 2011 gerapporteerd naar de Staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie.
- De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd (14 juni 2011)
- 55 toegelaten middelen opnieuw beoordeeld.
- Bij 14 gewasbeschermingsmiddelen is het WGGA aangepast.
- In al deze gevallen is door de toelatinghouder een wijziging aangevraagd van het wettelijk gebruiksvoorschrift en gebruiksaanwijzing waarmee bij gebruik volgens voorschrift de risico's voor bijen aanvaardbaar zijn.

Waarom trekt het Ctgb geen toelatingen in op basis van alle nieuwe artikelen/publicaties die aantonen dat neonicotinoiden schadelijke effecten hebben op bijen?

- Ctgb neemt openbare literatuur in beschouwing bij opstellen beoordeling
- Ctgb volgt de wetenschappelijke ontwikkelingen en grijpt, indien nodig in, in lopende toelatingen
- De nieuwe artikelen rechtvaardigen ingrijpen in lopende toelatingen niet.
- De UK deelt deze mening getuige hun statement van 13/09/2012 (<http://www.defra.gov.uk/publications/files/pb13818-neonicotinoid-bees-20120918.pdf>)
- EFSA heeft opdracht.....

Studie Alaux et al. 2010¹ en Pettis et al. 2012² (Imidacloprid en Nosema)

¹ Alaux C, Brunet J-L, Dussaubat C, Mondet F, Tchamitchan S, Cousin M, Brillard J, Baldy A, Belzunces LP & LeConte Y, 2010. Interactions between Nosema microspores and a neonicotinoid weaken honeybees (*Apis mellifera*). Environm. Microbiology 12(3),774-782

Studies suggereren dat voor individuele bijen blootstelling aan imidacloprid Nosemainfectie kan verhogen. Waarom trekt het Ctgb de toelating van deze middelen niet in?

- Relevantie voor het bijenvolk is onduidelijk want:
- Studieomstandigheden niet relevant voor de veldsituatie (blootstelling in lab)
- In een van de studies werd op volkniveau geen verhoogde Nosemabesmetting gevonden ondanks eerdere blootstelling aan imidacloprid
- De relatie tussen imidacloprid en Nosema dient in meer realistische omstandigheden onderzocht te worden

Science artikelen van Whitehorn et al. en Henry et al.; 29 maart 2012

Welk licht werpt dit nieuwe onderzoek op de beoordeling van neonicotinoiden zoals door het Ctgb uitgevoerd? Heeft het Ctgb iets over het hoofd gezien in haar beoordeling tot nu toe? Waarom verbiedt het Ctgb de middelen op basis van imidacloprid en thiamethoxam niet op basis van deze studies?

- Ctgb heeft de relevantie van de nieuwe artikelen voor de Nederlandse toelatingssituatie bekeken en geconcludeerd dat de geteste doseringen hoger zijn dan de verwachte blootstelling ten gevolge van de Nederlandse toelatingen.
- Ondertussen commentaar op Henry et al studie door Cresswell en Thompson, belangrijkste commentaar 'uitkomst van het model hangt erg af van inputparameters'
- Henry et al heeft aangegeven dat er nog verdere validatie nodig is voor dit soort modellen in de toelatings-beoordeling gebruikt kunnen worden
- Europese Commissie heeft EFSA opdracht gegeven de twee Science onderzoeken te bestuderen
- Uitkomst: EFSA concludeert dat in sommige gevallen de geteste concentraties relevant zijn voor veldconcentraties in Europa, maar dat meer data nodig zijn om een definitieve

² Jeffery S. Pettis, Dennis van Engelsdorp, Josephine Johnson & Galen Dively, Pesticide exposure in honey bees results in increased levels of the gut pathogen Nosema, *Naturwissenschaften* (2012) 99:153–158

conclusie te kunnen trekken over gedragseffecten bij subletale blootstelling van foeragerende bijen aan veldrelevante doseringen van neonicotinoïden

Wat zeggen de rapporterende lidstaten over de artikelen en beïnvloedt dit de beoordeling van de werkzame stoffen Actie

5.1.2.e / 5.1.2.e **hier lopen ontwikkelingen graag actualiseren! Zie mijn voorzet (5.1.2.e) hieronder**

5.1.2.a

- Kamerbrief van 18 juli!!
- FR trekt in (slechts zaadbehandeling van koolzaad!)
- Geen EU gezamenlijke actie op dit punt; EU Commissie en lidstaten willen EFSA onderzoek afwachten

5.1.2.a

Pm Nog aanvullen graag (actuele stavaza), zie hieronder

Antwoordvoorstel:

- EFSA voert momenteel in opdracht van de Europese Commissie een herbeoordeling uit van de risico's voor bijen van de Europees toegelaten zaadbehandelingen van imidacloprid, thiamethoxam en clothianidin.
- Opleverdatum: einde 2012
- De nieuwe artikelen worden hierin meegenomen.

Waarom verbiedt het Ctgb/Staatsecretaris deze middelen niet uit voorzorg?

- Ctgb concludeert: geen aantoonbaar verband tussen de NL toelatingssituatie en de in de studies toegepaste doseringen waarbij effecten geconstateerd zijn: per direct ingrijpen is momenteel niet gerechtvaardigd.
- NL kan volgens Verordening alleen ingrijpen in lopende toelating bij ernstig risico's mens, dier en milieu die niet kunnen worden bestreden met risico mitigerende maatregelen.
- Zware bewijslast nodig; geen aantoonbaar verband tussen bijensterfte in NL en toelatingssituatie in NL.

Zijn de uitkomsten van het onderzoek van toepassing op andere toepassingen van neonicotinoïden?

- Niet bekend of onderzochte effecten ook bij andere neonicotinoïden op kunnen treden.
- Herbeoordeling in 2011: voor drie meest acuut toxische neonicotinoïden zijn waar nodig aanvullende maatregelen getroffen.
- Andere in NL toegelaten neonicotinoïden zijn ten minste een factor duizend minder toxisch voor honingbijen bij acute blootstelling.

Imidacloprid is niet meer toegelaten als zaadbehandeling in voor bijen en hommels aantrekkelijke gewassen. Kan het gebruik van imidacloprid in Nederland als zaadbehandeling van voor bijen aantrekkelijke gewassen in de praktijk 100% worden uitgesloten?

- Per 1 januari 2012 is een middel op basis van imidacloprid ingetrokken voor zaadbehandeling van mais (voor bijen aantrekkelijk gewas).
- Heeft nog aflever/opgebruiktermijn tot resp. 1 juli 2012 en 1 juli 2013.
- Uit gegevens zaadbedrijven: in 2012 geen afzet van zaad behandeld met dit middel.

Imidacloprid is als zaadbehandeling in Engeland toegelaten in koolzaad (voor bijen aantrekkelijk gewas). Kan de Staatssecretaris uitsluiten dat NL telers dit met imidacloprid behandeld zaad gebruiken?

- Zaad behandeld met een coatingsmiddel dat is toegelaten onder de Verordening 1107 kan conform artikel 49 van diezelfde Verordening vrij verhandeld worden binnen de gehele EU.
- Nederland dient daarom in de commentaarronde, die wordt gevoerd vóór de toelating van dat middel, daar actief kritisch in zijn.
- Als Nederland wetenschappelijk kan aantonen dat dit een ernstige bedreiging vormt voor mens, of dier, of milieu dan zal Nederland c.q. het Ctgb de procedure volgen in artikel 49 lid 2 en daarmee de import van behandeld zaad kunnen blokkeren.
- Overigens lopen er per eind april 2012, binnen de EU geen zonale aanvragen voor zaadcoatingsmiddelen op basis van thiamethoxam.

Imidacloprid is ook toegelaten in bloeiende gewassen zoals appels, peren en kersen. Deze gewassen zijn aantrekkelijk voor bijen en hommels. Hoe is dit mogelijk gezien de effecten op bijen?

- Gebruik veilig mits alle gebruiksvorschriften worden nageleefd.
- Meegenomen in de Herbeoordeling Neonicotiniden 2011: gebruiksvorschriften waar nodig aangescherpt (Kamer geïnformeerd).

Hoe wordt gegarandeerd dat de gebruiksvorschriften worden nageleefd?

- Toezegging publicatie lijst aantrekkelijke gewassen is conform toezegging aan de TK gerealiseerd.
- De nieuwe lijst bijen aantrekkelijke gewassen en definities van de termen bloei en bloeiend gewas is gepubliceerd op de website van zowel Ctgb als NVWA.
- *NVWA heeft aangekondigd om in 2012 extra te controleren op het naleven van voorschriften bij gebruik van neonicotiniden, waaronder de bloembollenteelt.*
- *Voorafgaand aan de controles heeft overleg over belang en uitvoerbaarheid voorschrift met de bloembollensector plaats gevonden.*
- *De juiste toepassing van neonicotiniden is als extra aandachtspunt opgenomen in de toepassingscontroles in de vollegrond.*

Deze middelen mogen ook door hobbytuinders worden gebruikt? Hoe weet je zeker dat deze niet op gebied gewasbescherming geschoolde personen de gebruiksvorschriften opvolgen?

- *Voor deze doelgroep worden aangepaste, eenvoudig te begrijpen, voorschriften opgesteld.*
- *Over aanvullende acties wil ik in het NAP nader op ingaan.*

Specifieke vragen bij Science onderzoek over thiamethoxam (Henry et al.):

Thiamethoxam wordt in Nederland voor zaadbehandeling gebruikt in voor bijen aantrekkelijke gewassen zoals mais en erwten, wat betekent dit onderzoek voor de toelating? Gaat het Ctgb deze toelatingen intrekken?

- Nee, omdat de gebruikte dosering in de studie hoger is dan wat in NL te verwachten is, en omdat in langjarige studies blootstelling aan wel realistische situaties geen onacceptabele effecten laat zien.

Ctgb zegt in haar reactie dat de situatie in het onderzoek afwijkt van de Nederlandse situatie? Waarop is dit gebaseerd?

- Op een vergelijking tussen de testdosering en residumetingen in nectar en pollen van relevante gewassen. EFSA heeft deze vergelijking ook gemaakt voor alle zaadbehandelingen in de EU: de testdosering was 55 ppb, ongeveer 10x hoger dan de hoogst in EU te verwachten concentratie in nectar.

Hoe weet het Ctgb zeker dat de concentratie waaraan de bijen in Nederland worden blootgesteld wel veilig is?

- Er zijn residumetingen gedaan in relevante gewassen en bovendien langjarige effectstudies met bijenvolken.

Kan gegarandeerd worden dat in de praktijk toch niet die situaties zullen optreden?

- Ctgb stelt dat het blootstellingsniveau in dit onderzoek een erg worst case is. Zelfs in het geval dat professionele imkers hun bijenvolken specifiek inzetten op bij 'monocultuur' zal zo'n hoge dosering niet optreden, omdat de geteste concentratie veel hoger is dan wat er in NL kan voorkomen.

Aangekondigd artikel van Lu et al. van Harvard:

Effect residuen imidacloprid in voeding voor bijen (maïssuikerwater) op Colony Decline Disorder als gevolg van zaadbehandeling. (zal gepubliceerd worden in juni 2012 in Bulletin of Insectology).

Wat betekent dit onderzoek (Lu et al.) voor de toelating van imidacloprid?

- dosering niet relevant voor huidige Nederlandse toelatingen imidacloprid;

- 5.1.2.e praktijk NL bijenhouders wijkt wel/niet af.
- 5.1.2.e residuen imidacloprid op maisstroop/mogelijk NL alternatief
- studieopzet is onduidelijk. Methoden en conclusies onduidelijk
- blootstellingsniveau en –duur veel te hoog om relevant te zijn voor NL situatie
- in NL geen toelating van imidacloprid als zaadbehandeling in bij-aantrekkelijke gewassen

Commented [512e]: Actie 5.1.2.e Nog navragen
5.1.2.e@wur

EFSA PPR Panel Scientific Opinion

Wat gaat NL doen met de EFSA PPR Panel Scientific Opinion (Scientific Opinion on the science behind the development of a risk assessment of Plant Protection Products on bees (Apis mellifera, Bombus spp. and solitary bees))?

- Inmiddels is op basis van de wetenschappelijke opinie een draft guidance document geschreven (gepubliceerd op EFSA website op 21/09/2012)
- Dit nog draft guidance; tot half oktober commentaarperiode; het definitieve document wordt naar verwachting eind 2012 gepubliceerd
- Risicobeoordelingsschema's voor honingbijen en voor hommels en solitaire bijen worden voorgesteld. Zijn nog niet volledig ingevuld. Het beschermingsniveau moet bijvoorbeeld nog vastgesteld worden.
- Het document is dan ook nog niet geschikt om reeds toe te passen.
- Ctgb kan nu niet anders dan terugvallen op de huidige beschikbare, Europees geharmoniseerde richtlijnen, ook omdat er nog steeds geen duidelijk aantoonbaar verband is tussen het gebruik van neonicotinoiden en de achteruitgang van de bij.

Onderzoek EU ombudsman

Bron:

<http://www.ombudsman.europa.eu/en/cases/caseopened.faces/en/11407/html.bookmark>

Wat gaat NL doen met uitkomsten onderzoek door de Europese ombudsman om te kijken of de Europese

Commissie meer had moeten doen / moet gaan doen tegen bijensterfte?

- Is allereerst een zaak voor de Europese Commissie.
- Mocht dit leiden tot een koerswijziging van de Europese Commissie dan zal NL deze EU-lijn in deze volgen.

Buiten reikwijdte verzoek

Reactie op artikelen tav Neonicotinoiden (landbouwgif tast hersenen aan) (32372-90)

Is het Ctgb/staatsecretaris bewust van de effecten op de hersenen van neonicotinoiden?

- Ja, de effecten van neonicotinoiden zijn zeer uitvoerig in kaart gebracht.
- Van alle toegelaten neonicotinoiden is een volledig toxicologie dossier beschikbaar en bestudeerd. Dit dossier omvat een grote hoeveelheid proefdierstudies waarmee mogelijke effecten in kaart worden gebracht.
- Ook de effecten op de hersenen/zenuwstelsel zijn in kaart gebracht en de huidige EU normen voor veilige voedselinname (ADI) zijn onder andere op deze effecten gebaseerd.

Zijn de effecten gevonden in de nieuwe studies meegenomen in de risicobeoordeling door het Ctgb?

- De resultaten van de studie van Kimura-Kuroda geeft een kwalitatieve onderbouwing van de reeds bekende effecten van neonicotinoiden op de hersenen in vergelijking met de effecten van nicotine.
- Met deze effecten wordt in de Europese beoordeling al rekening gehouden: de effecten van neonicotinoiden voor de mens zijn in kaart gebracht met proefdierstudies en de huidige EU normen zijn op deze effecten gebaseerd.

Geven de nieuwe studies aanleiding tot het aanpassen van de EU normen voor neonicotinoiden?

- Nee, de nieuwe studies zijn niet geschikt voor het afleiden van EU normen.
- De nieuwe studies betreffen studies met buiten het lichaam gekweekte cellen van ratten en hebben tot doel om het mechanisme achter de effecten te achterhalen.
- Rechtstreekse extrapolatie van buiten het lichaam gekweekte cellen naar effecten op een volledig menselijk lichaam is niet mogelijk omdat de giftigheid (toxiciteit) ondermeer bepaald wordt door de beschermingsmechanismen van het lichaam zoals afbraak in het lichaam.

Is het nodig om de EU normen tot duizend keer scherper te stellen zoals door de onderzoekers Tennekes en van der Sluijs wordt bepleit?

- Nee, de studie met buiten het lichaam gekweekte hersencellen van ratten is niet te extrapoleren naar de mens
- en geeft geen aanleiding om de EU normen (grenswaarden) ter discussie te stellen.
- Het onderzoek bevat immers geen gegevens over grenswaarden.

Is er een risico voor de consument bij het consumeren van voedselproducten die behandeld zijn met neonicotinoiden zoals Van der Sluijs en Tennekes aangeven?

- Nee, er is geen reden om op basis van dit onderzoek de EU normen voor veilige voedselinname ter discussie te stellen
- daarbij overschatten Van der Sluis en Tennekes de inname van imidacloprid via voedsel.

Artikelen Pettis et al

Waarom doet het Ctgb niets met de uitkomsten van het onderzoek van Pettis et al?

(Deze studies bekijken de relatie tussen de infectiegraad met *Nosema* en blootstelling aan imidacloprid)

- Het Ctgb is van mening dat gebaseerd op de conclusies van dit artikel, er geen reden is de herbeoordeling neonicotinoïden te herzien.
- De meeste gebruikte doseringen zijn hoger dan de concentraties die je van de in Nederland toegelaten middelen verwacht.
- Bij de, door het Ctgb uitgevoerde, herbeoordeling zijn vele studies betrokken, waaronder veld- en monitoringsstudies die de lange termijneffecten van realistische blootstelling onderzochten.
- Het Ctgb is van mening dat gebaseerd op de conclusies van dit artikel, met name het feit dat er op volkniveau geen relatie te vinden is, er geen reden is de herbeoordeling neonicotinoïden te herzien. Bij de herbeoordeling zijn vele studies betrokken, waaronder veld- en monitoringsstudies die de lange termijneffecten van realistische blootstelling onderzochten.
- Nieuwe informatie zal bij de eerstvolgende reguliere herbeoordeling van de middelen meegenomen worden.

Artikel van Tennekes

Waarom neemt het Ctgb het effect dat wordt beschreven in het artikel Tennekes et al niet mee in haar risicobeoordeling? (eerste tier van de ecotoxicologische risicobeoordeling)?

- Artikel heeft geen consequenties voor de reeds afgeronde herbeoordeling van de neonicotinoiden.
- De herbeoordeling van de neonicotinoiden door het Ctgb is gebaseerd op studies die de langetermijneffecten van een meer

Commented [10]: Actie 5.1.2.e Artikel Alaux nog verwerken

realistische blootstellingssituatie onderzoeken. (zogenaamde hogere tier studies)

- Uit de hogere tier studies is geconcludeerd dat geen schadelijke effecten worden verwacht op bijenvolken op de lange termijn

VN artikel: Alweer dubieuze deskundigen: passage over massale acute sterfte in Slovenie:

Wat doet NL om acute sterfte tijdens inzaai maïs te voorkomen?

- Het Ctgb heeft reeds in 2010 de eisen voor het zaaien van met insecticiden behandelde maïs verscherpt na incidenten in andere landen. De gebruiksvoorschriften zijn per 1 januari 2010 aangepast.
- In Nederland is overigens nooit acute sterfte van bijen gemeld tijdens en na/tijdens het uitzaaien van de behandelde maïs.

Actie vroege vogels/PvdD bij WUR afgelopen zaterdag; ging breder dan bijen. **'Alle landbouwgif moet weg'**.

- Gewasbeschermingsmiddelen worden in EU/NL alleen toegelaten wanneer sprake is van aanvaardbare effecten op mens, dier en milieu bij gebruik volgens voorschrift.
- NL kan volgens Verordening alleen ingrijpen, in lopende toelating als middel bij ernstig risico's mens, dier en milieu die niet kunnen worden bestreden met maatregelen.
- Zware bewijslast nodig; geen aantoonbaar verband tussen bijensterfte in NL en toelatingssituatie in NL.

Verder wordt in de open brief aan ^{5.1.2.e} gesteld dat het ministerie van EL&I en het Ctgb haar besluiten baseert op onderzoek van Wageningen UR.

- De toelating is gebaseerd op een uitgebreid dossier dat door de fabrikant volgens zeer strenge EU-richtlijnen moet worden opgesteld.
- Nieuw relevant (peerreviewed) onderzoek, ongeacht de herkomst door de EU beoordeeld op relevantie voor lopende toelatingen. Europa en NL wegen dus ook ander onderzoek mee in toelating.
- Het Ctgb is aangehaakt in Europese en internationale kennis fora. Niet alleen bij Wageningen UR dus.

Onderwerp 1. BIJEN
b) NL literatuuronderzoek

Wat is de conclusie het literatuuronderzoek Neonicotinoïden en fipronil en sterften van bijen en bijenvolken?

- Per brief uw Kamer gemeld (d.d. 27 maart 2012)
- Hoofdconclusie: Geen aanwijzing dat de huidige toegepaste toelatingsbeoordeling belangrijke wetenschappelijke gegevens gemist heeft.

Hoe staat het met de aanbevelingen van het literatuuronderzoek?

- Rapport is verstuurd naar Europese Commissie. CIE verzocht om Europese aanpak van de aanbevelingen.
- Nefyto en Ctgb zijn verzocht te bezien wat de mogelijkheden zijn om bepaalde gegevens uit het toelatingsdossier peer reviewed te publiceren.
- Onderzoek naar de rol van oppervlaktewater als blootstellingsroute voor bijen aan neonicotinoïden in onderzoeksprogrammering van 2013 opgenomen.

Onderzoek over bijensterfte en neonicotinoïden en de discussie tussen UvU en WUR

Wat hebt u gedaan om de onderzoekers van de Universiteit van Utrecht bij het literatuuronderzoek naar bijensterfte en neonicotinoïden te betrekken?

- Op 16 mei jl heb ik u hierover per brief geïnformeerd:
 - Wageningen UR meldt mij te hebben gesproken met de onderzoekers van Universiteit Utrecht
 - Onderzoekers van Universiteit Utrecht geven aan geen bemoeienis te willen hebben met het literatuuronderzoek
 - Schriftelijke reactie van Utrecht op een deel van het conceptrapport. Die reactie is verwerkt in definitief rapport.
- Ik betreur dat de wetenschappers van inzicht blijven verschillen.

Kent u de klacht van 5.1.2.e bij de Raad van bestuur van Wageningen UR over het literatuuronderzoek

- Ja, op 16 mei jl heb ik hierover per brief geïnformeerd.

- Raad van bestuur van Wageningen UR heeft mij desgevraagd gemeld dat deze klacht ongegrond is verklaard.
- Ik heb hiervan kennis genomen, maar laat dit aan de wetenschappelijke wereld en interfereer niet.

Hoe staat het met de toezegging Stas aan Tweede Kamer om bepaalde gegevens uit het toelatingsdossier peer reviewed te publiceren in wetenschappelijk tijdschriften i.o.m. de toelatinghouders?

- Deze actie is niet aan de toelatingsautoriteit Ctgb maar aan de toelatinghouders (eigenaar van de betreffende studies),

Onderwerp 1 BIJEN
c) monitoring en onderzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

ONDERZOEK

Hoe staat het met het neonicotinoïdenonderzoek in relatie tot bijensterfte?

- Dat onderzoek is voorjaar 2011 gestart. Het bijenonderzoek betreft ook de wintersterfte van de winter 2011-2012. De eerste resultaten zullen binnenkort beschikbaar komen.
- Zodra de onderzoeksrapportages beschikbaar zijn, worden deze openbaar.

Heeft u een tip voor imkers?

- Er zal nog meer informatie komen en dan weten we ook meer
- Toch raad ik imkers aan serieus om te gaan met de bestrijding van de varroamijt. Gezien het feit dat 60% niet volgens het advies in juli **én** augustus de varroamijten bestrijdt, lijkt het dat ze de varroaproblemen onderschatten.
- Hoe de varroamijt te bestrijden is uitgebreid beschreven in de brochure 'Effectieve bestrijding van varroa', die onder alle imkers verspreid is.

Gebeurt er dit jaar nog onderzoek?

Ja,

- Het bijenonderzoek dat in 2009 is aangekondigd voor 3 jaar, is dit jaar zijn 3^e en daarmee laatste jaar ingegaan. Dit onderzoek wordt uitgevoerd onder de naam 'BIJ-1'.
- Het onderzoek naar specifiek de varroamijt en interacties met de varroamijt is in oktober 2011 voor een 2^e periode van drie jaar gestart.
- Er is deze zomer een tweede jaar van onderzoek specifiek naar effecten van toedienen van neonicotinoïden via het bijenvoer.

Gaat het onderzoek in 2013 verder?

Een deel van het bijenonderzoek eindigt in 2012.

Gezien het belang van bijen, wordt het onderzoek naar de oorzaken van de sterfte vervolgd.

Welk bijenonderzoek wordt er in 2013 uitgevoerd?

- De resultaten van het onderzoek van de afgelopen jaren bevestigen dat de sterfte niet door 1 factor wordt veroorzaakt, maar door meer factoren en de interactie daar tussen.
- Het vervolgonderzoek zal ook de eventuele rol van neonicotinoïden als factor belichten.
- De monitoring bij imkers naar bijensterfte wordt opnieuw uitgevoerd.

Er wordt onderzoek gedaan naar de effecten en oorzaken, wordt er ook gekeken naar de blootstelling van de bijen aan neonicotinoïden?

- In september 2011 startte er een EFSA werkgroep voor risicobeoordeling tav bijen. Nederland heeft daar een belangrijke bijdrage geleverd.
- In september 2012 heeft dat geleid tot publicatie van een draft guidance document door EFSA.
- Op basis van deze EFSA guidance zal in 2013 verder onderzoek naar de blootstelling van bijen aan neonicotinoïden worden uitgevoerd.

Waarom is het sterftepercentage nog niet gezakt?

- Een goede praktijk geeft geen garanties voor een lage wintersterfte, omdat ook niet te beïnvloeden factoren zoals het weer een rol spelen. En een minder goede praktijk leidt niet altijd meteen tot hoge sterfte.
- De goede praktijk t.a.v. de varroabestrijding is beschreven in de brochure 'Effectieve bestrijding van varroa'. Er wordt gewerkt om deze praktijk bij imkers tot standaardpraktijk te brengen.
- Hoge sterfte bij een individuele imker wordt vaak gevolgd door een lage sterfte het jaar erna, zonder dat de imker zijn praktijk heeft aangepast. Daardoor zien en voelen de imkers vaak niet het resultaat en de gevolgen van hun handelen.
- Grotere imkers hebben gemiddeld een (veel) lagere sterfte dan kleinere imkers. Dat ligt niet aan de omvang, maar aan het meer gestructureerd bestrijden van de varroamijt en het vaker vernieuwen van de raten. Beiden hebben een positief effect op het verlagen van de wintersterfte. Kleinere imkers kunnen of willen dat nog niet inzien. Ik hoop dat ze de informatie uit de monitoring en voorlichtingsacties ter harte willen nemen.

Uit de Bijenmonitor 2010/2011 blijkt dat de wintersterfte vorig jaar (dus niet de meest recente winter, maar die ervoor) weer hoog was, 21.4%. Heeft de Staatsecretaris hier een verklaring voor?

- Een goede praktijk geeft geen garanties voor een lage wintersterfte, omdat ook niet te beïnvloeden factoren zoals het weer een rol spelen. En een minder goede praktijk leidt niet altijd meteen tot hoge sterfte. Dat stimuleert niet tot het consequent doorvoeren van de goede praktijk.
- De goede praktijk t.a.v. de varroabestrijding is beschreven in de brochure 'Effectieve bestrijding van varroa'. Er wordt gewerkt om deze praktijk bij imkers tot standaardpraktijk te brengen. Deze praktijk gaat in op de diverse factoren die een rol spelen bij de sterfte, zoals raatvernieuwing en tijdige varroabestrijding.
- Het volgen van het stappenplan in de brochure wordt in de praktijk bemoeilijkt door weersomstandigheden en de invloed daarvan op het gedrag van bijen.
- Grotere imkers hebben gemiddeld een lagere sterfte dan kleinere imkers. Dat ligt niet aan de omvang, maar aan het meer gestructureerd bestrijden van de varroamijt en het vaker vernieuwen van de raten. Beiden hebben een positief effect op het verlagen van de wintersterfte.

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

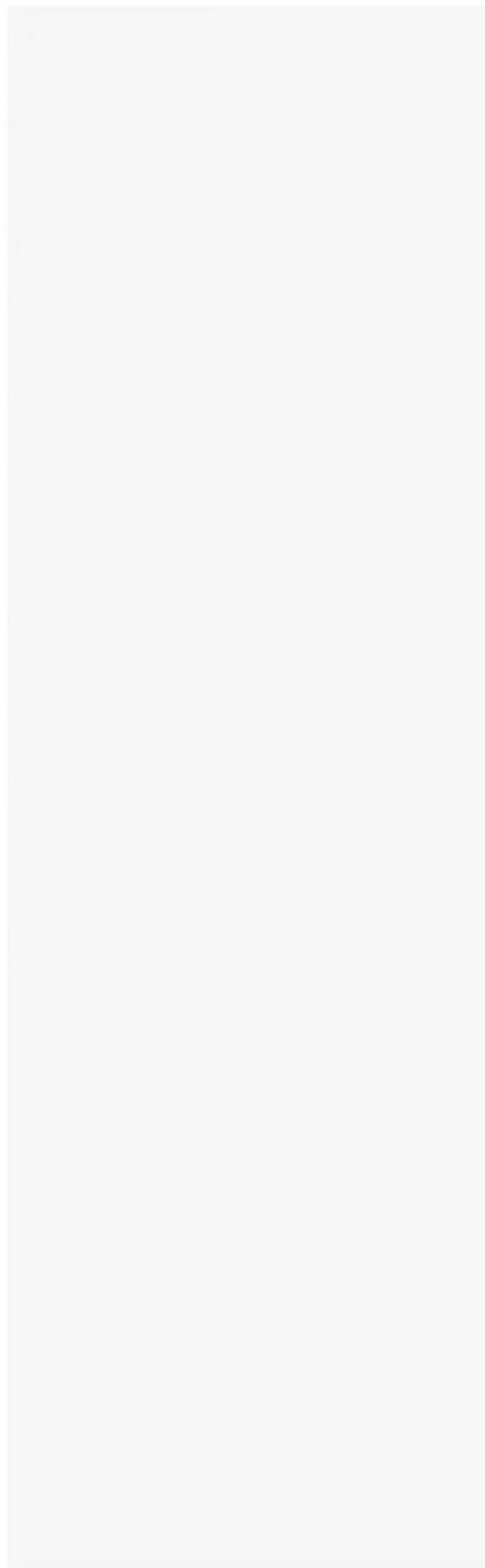

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

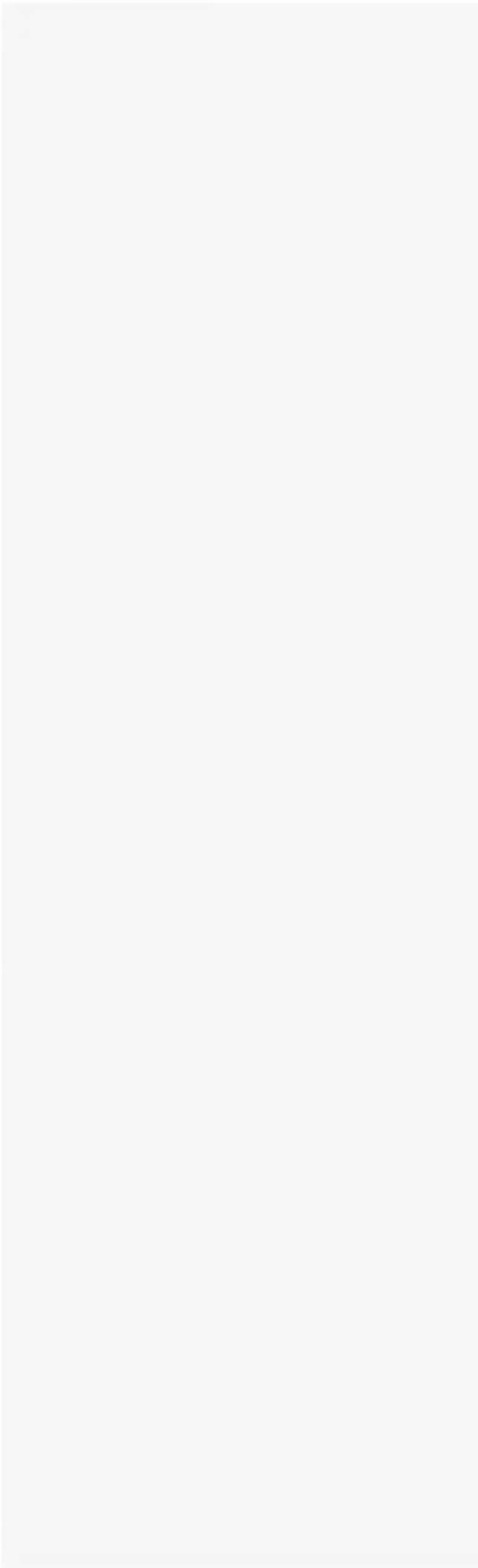
Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

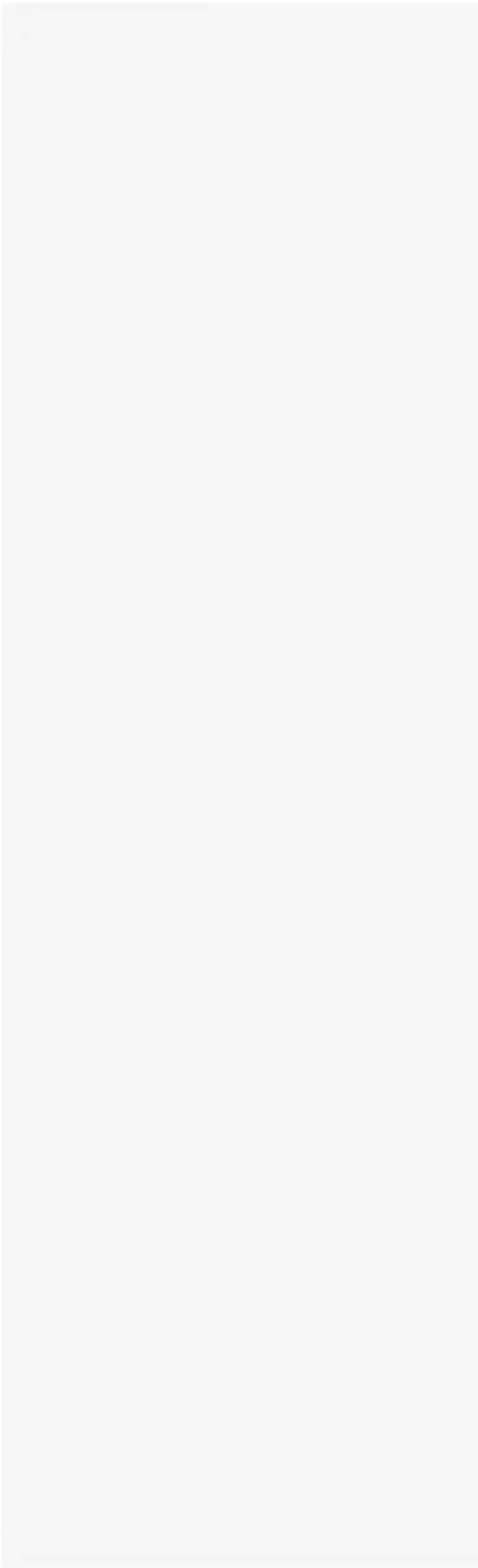
Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

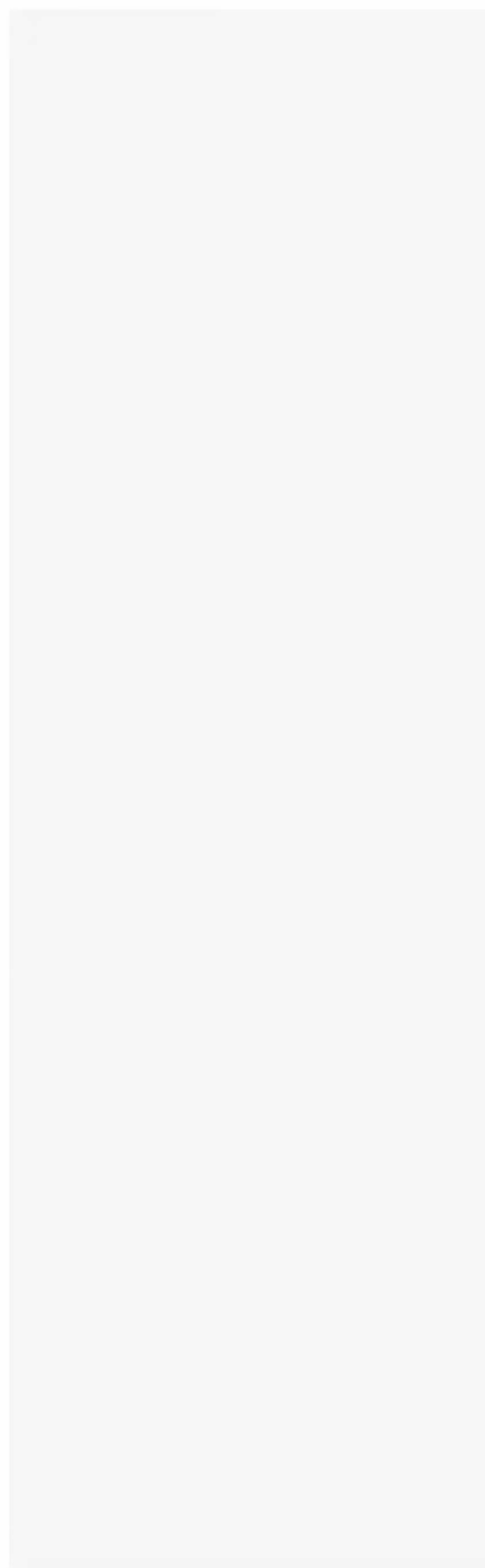
Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Andere onderwerpen:

GMO mais en glyfosaat; onderzoek ratten SERALINI

Wilt u in de EU pleiten voor een verbod op gebruik van gen-mais NK603 en Roundup met glyfosaat?

- Nee.
- Eerst oordeel EFSA (eind oktober) afwachten.
- Maatregelen altijd op EU-niveau.
- Eerste analyse NVWA, RIKILT en RIVM: onvoldoende bewijs en tekortkomingen in wetenschappelijk niveau studie.

EFSA is niet betrouwbaar en niet onafhankelijk voor het wetenschappelijk beoordelen van de Seralini studie.

- Nederlandse regering deelt deze kwalificatie van EFSA niet.
- EFSA waarborgt voldoende haar onafhankelijkheid middels interne regels.
- Nederlandse experts participeren in EFSA panel dat deze studie onderzoekt.

Als er discussie / geen overeenstemming is tussen wetenschappers over de Seralini studie, kunt u dan niet beter uit voorzorg maatregelen nemen?

- Nee.
- Juist ingeval van wetenschappelijke discussie is het zaak EFSA te volgen.
- In EFSA zijn toonaangevende wetenschappers uit diverse lidstaten vertegenwoordigd.
- EFSA heeft de dataset van Seralini opgevraagd en bekijkt de wetenschappelijke validiteit.

Wanneer komt Duitsland met haar wetenschappelijke oordeel over de Seralini studie (onderdeel glyfosaat)?

- EC heeft Duitsland hier met spoed om gevraagd.
- Duitsland is er al mee bezig en zal naar verwachting nog deze maand opleveren.
- Uitkomsten van deze beoordeling worden meegenomen in lopende herbeoordeling van glyfosaat-toelating.